

באהבה ובאמונה

פרשת וארא

כ"ח טבת התשס"ו

549

המרכז ללימודי היהדות בישראל

מכון מאיר

ע"ש אלעזר מאיר ליפשיץ הי"ד

המרכז: שד' המאירי 2, קרית משה, ירושלים ■ דואר: ת"ד 34107 מיקוד 91340 ■ טלפון: 02-6511906 ■ פקס: 02-6514820
מס' ח-נ בבנק הדואר: 3-16179-4 ■ כתובתנו באינטרנט: www.machonmeir.org.il ■ דואר אלקטרוני: torah@machonmeir.org.il

משפט עברי- כאן ועכשיו

הרב יוסף כרמל-אב"ד
משפט והלכה בישראל

דיין יחיד או שלשה דיינים

המשנה בריש מסכת סנהדרין קובעת: "דיני ממונות - בשלשה". בגמרא מובאות שתי עמדות בנושא. לדעה ראשונה אין בית דין של פחות משלשה. המקור לכך הוא ההופעה של הכינוי "אלהים" במשמעות של דיינים, בפרשת שומר חנם. וז"ל הכתוב "כי יתן איש אל רעהו כסף או כלים לשומר וגנב מבית האיש אם ימצא הגנב ישלם שנים: אם לא ימצא הגנב ונקרב בעל הבית אל האלהים אם לא שלח ידו במלאכת רעהו: על כל דבר פשע על שור על חמור על שה על שלמה על כל אבדה אשר יאמר כי הוא זה עד האלהים יבא דבר שניהם אשר ירשיען אלהים ישלם שנים לרעהו" (שמות כ"ב ו-ח). כינויים של הדיינים בכינוי "אלהים" בא לבטא את מעמדם כמי שמייצגים את "שופט כל הארץ" בשבתם בדין. ככל שדרגתם הרוחנית גבוהה יותר כך הם זוכים יותר להיות במצב של "אלהים נצב בעדת אל בקרב אלהים ישפט" (תהלים פ"ב א). הדרגה הגבוהה ביותר היא של הסנהדרין הגדולה היושבת בהר הבית, בלשכת הגזית. הם מוגדרים כ"שכניו של מקום". לדעה השנייה, מדאורייתא גם דיין אחד יכול לדון שנאמר "בצדק תשפט עמיתך" (ויקרא י"ט יד) בלשון יחיד. אלא שחכמים תיקנו שצריך שלשה דיינים כדי להבטיח "תשועה ברוב יועץ". הרמב"ם פסק: "אע"פ שאין בית דין פחות משלשה מותר לאחד לדון מן התורה שנאמר בצדק תשפוט עמיתך ומדברי סופרים עד שיהיו שלשה... אחד שהיה מומחה לרבים או שנטל רשות מבית דין הרי זה מותר לו לדון יחידי אבל אינו חשוב בית דין, ואע"פ שהוא מותר מצות חכמים הוא שמושיב עמו אחרים שהרי אמרו אל תהי דן יחידי שאין דן יחידי אלא אחד" (סנהדרין פרק ב הלכה י-יא). לכן נהגו בבתי הדין שיהיו שלשה דיינים בכל דין תורה, כהמלצת חכמים. אם בעלי הדין הסכימו שידון אותם דיין יחיד, הרי שמותר לו לדון אותם, אף על פי שאיננו נחשב כבית דין לכל דבר.